

**LBRIS** | We know  
books

John N. Oswalt

# Isaia

**Comentariu biblic**

Capitolele 1–39

Traducere de Daniela Rusu

 **CASACĂRȚII**  
Oradea, 2023

## CUPRINS

<i>Prefața autorului</i>	7
<i>Abrevieri</i>	9
<i>Hărți</i>	14

### INTRODUCERE

I. Titlul	19
II. Contextul	20
III. Unitatea compoziției	31
IV. Data și autorul	36
V. Ocazia	41
VI. Canonicitatea	42
VII. Textul ebraic	42
VIII. Teologia	44
IX. Probleme de interpretare	55
X. Analiza conținutului	65
XI. Bibliografie selectivă	75

### TEXT ȘI COMENTARIU

I. Introducere la profeție: Prezentul și viitorul poporului lui Dumnezeu (1:5–5:30)	91
II. Chemarea la slujire (6:1–13)	173
III. În cine să ne încredem? Baza slujirii (7:1–39:8)	193

### INDEXURI

I. Subiecte	657
II. Autori	659
III. Cuvinte ebraice	664

## INTRODUCERE

Dintre toate cărțile VT, Isaia este probabil cea mai bogată. Grandoarea ei literară este neegalată. Amploarea ei este incomparabilă. Concepțiile ei înalte despre Dumnezeu sunt neasemuite. În foarte multe privințe este o carte a superlativelor. Astfel, nu e de mirare că Isaia este cel mai citat profet în NT, iar, împreună cu Psalmii și Deuteronomul, una dintre cele mai frecvent citate cărți din VT. Studierea ei este un prilej de inspirație și provocare nesfârșite.

Dacă Isaia ar fi doar un monument al religiei ebraice, ar fi cu adevărat un monument foarte impresionant. De fapt, ea ajunge la noi ca un cuvânt de la Dumnezeu, o revelare a conflictului inevitabil dintre gloria divină și mândria umană, dintre autodistrugerea pe care o aduce mândria și harul lui Dumnezeu în restaurarea acelei umanități distruse. A citi cartea cu ochii minții deschiși înseamnă a te vedea pe tine, uneori foarte clar, dar și a-L vedea pe Dumnezeu, a Cărui sfințenie devine irezistibilă prin dragostea Lui.

### I. TITLUL

Titlul „Isaia” este determinat de cuvintele introductive (1:1): „Viziunea lui Isaia, fiul lui Amoș”. Faptul că perioada de timp a „viziunii” acoperă cel puțin douăzeci și cinci de ani (ba poate chiar cincizeci de ani)<sup>1</sup> arată clar că sub acest titlu este subsumată toată compilarea profețiilor lui Isaia, și nu doar o viziune sau alta. (Vezi mai jos comentariul la 1:1, pentru o discuție mai detaliată asupra importanței „viziunii”).

Niciun alt autor nu mai este menționat în carte, iar lui Isaia i se mai spune specific pe nume în 2:1; 7:3; 13:1; 20:2; 37:2, 6, 21; 38:1, 4, 21; 39:3, 5, 8. Faptul că

---

<sup>1</sup> Ozia a murit în 739 î.Cr., iar Ezechia nu a urcat pe tron până în 716 î.Cr. Calculând de la această dată a urcării lui pe tron, Ezechia a domnit până în 686 î.Cr. Dacă Isaia a activat de-a lungul întregii lui domnii, activitatea lui s-a întins pe o perioadă de 55 de ani. Pentru o discuție mai detaliată asupra acestor chestiuni cronologice, vezi J.N. Oswalt, „Chronology of the OT”, *ISBE*, vol. I, p. 673–685.

Isaia nu este menționat ca autor al capitolelor 40–66, alături de alți factori care vor fi discutați în continuare în secțiunile II și III de mai jos, i-a făcut pe mulți cercetători să pună la îndoială includerea acestor capitole în „Isaia”. Totuși, faptul că identitatea acestor presupuși alți autori a fost atât de bine tănuțită (dacă au existat de fapt alți autori) și că nu se mai cunoaște altă formă a cărții decât cea actuală<sup>2</sup> arată clar că expeditorii inițiali ai cărții au intenționat ca ea să fie percepută ca o unitate, al cărei înțeles putea fi aflat doar prin referirea la viața și învățăturile profetului Isaia.

## II. CONTEXTUL

Ca și în cazul majorității cărților VT, cunoașterea contextului istoric al cărții lui Isaia este esențială pentru înțelegerea mesajului ei<sup>3</sup>. Acest lucru este adevărat întrucât revelația lui Dumnezeu este întotdeauna întrupată. Adică, ea este mediată prin intermediul unui context specific în timp și spațiu. Deși lucrul acesta ne cauzează inițial probleme atunci când încercăm să înțelegem caracteristicile particulare ale acestui context, în ultimă instanță este o mare binecuvântare pentru noi, deoarece putem înțelege cel mai bine adevărul când acesta este pus în formele concrete ale vieții cotidiene.

Una dintre trăsăturile unice ale cărții lui Isaia, și cea care a condus la teoria paternității multiple discutată mai jos, este prezentarea a trei contexte istorice diferite. Primul dintre acestea este în cursul vieții lui Isaia, de la 739 la 701 î.Cr. Această perioadă este acoperită în capitolele 1–39. Perioadele a doua și a treia se desfășoară la multă vreme după moartea lui Isaia. Ele sunt perioadele exilului (605–539 î.Cr.), capitolele 40–55, și întoarcerii în țară (perioada totală este 539–400 î.Cr., dar probabil limitată aici la 539–500 î.Cr.), capitolele 56–66.

### A. 739–701 î.Cr.

Perioada aceasta a văzut nașterea ultimei epoci de măreție a Asiriei, o perioadă care nu se va încheia până la distrugerea finală a Asiriei de către coaliția medo-babiloniană în 609 î.Cr.<sup>4</sup> Țara Asiriei era situată acolo unde este acum Irakul de nord, de-a lungul râului Tigru. În inima Imperiului Asirian se aflau

<sup>2</sup> Cea mai veche ediție a cărții cunoscută în prezent este cea găsită în peșterile de la Qumran, pe malurile Mării Moarte, în 1947. Este vorba de 1QIs<sup>a</sup> (primul din cele câteva fragmente din Isaia găsite în Peștera 1 de la Qumran). Este datată la cca 125–100 î.Cr. (ed. F.M. Cross *et alii*, *Scrolls from Qumran Cave I*, Ierusalim, Albright Institute of Archaeological Research and the Shrine of the Book, 1972, p. 3).

<sup>3</sup> Pentru informații suplimentare, vezi o istorie a Israelului precum cea a lui J. Bright, *A History of Israel*, ediția a treia, Philadelphia, Westminster, 1981.

<sup>4</sup> Cf. astfel de istorii ale Asiriei ca A.T. Olmstead, *A History of Assyria*, Chicago, University of Chicago, retip. 1975; R.W. Rogers, *A History of Babylonia and Assyria*, 2 vol., ediția a șasea,

două cetăți mărețe, Așur și Ninive. Ca și marile imperii care l-au precedat și l-au succedat, Imperiul Asirian s-a extins în primul rând spre sud-est, de-a lungul Văii Mesopotamiei, către Babilon și Golful Persic, și în vest, spre Mediterana. Munții din estul și nordul văii și deșertul din sud au împiedicat o mare deplasare în aceste direcții.

Marea perioadă de expansiune menționată mai sus a început după un hiato de vreo șaptezeci și cinci de ani (823–745 î.Cr.). În acel timp, Asiria a fost guvernată de o succesiune de conducători slabi, care n-au fost în stare să apere cuceririle împăraților mai timpurii. Această slăbire le-a dat vecinilor Asiriei, mai ales celor mai îndepărtați, o perioadă de liniște de sub apăsarea expansionismului asirian. Iuda și Ierusalim nu erau diferite de restul. Din aproximativ 810 până în 750 î.Cr., cele două regate s-au bucurat de pace și prosperitate pe care nu le mai cunoscuseră din vremea lui Solomon. Regatul de Nord, Israel, era condus în acest timp de un om pe nume Ieroboam, al doilea rege israelit cu acest nume (2 Împ. 14:23–29). Regatul de Sud, Iuda, a avut și el un singur monarh, mare parte din această perioadă, regele Azaria sau Ozia (2 Împ. 15:1–7; 2 Cron. 26:1–23). Aceste domnii îndelungate și relativ stabile le-au oferit ambelor regate, dar mai ales Israelului, un sentiment fals de automulțumire. Cu siguranță lui Dumnezeu îi plăcea de ei, simțeau ei, altfel nu ar avea parte de asemenea binecuvântări. Profetii Amos și Osea au fost trimiși să le deschidă ochii israeliților asupra acestei idei greșite, dar, după câte se pare, fără mare succes. Israel a continuat pe calea apostaziei, care putea să conducă numai la nimicire.

Iuda este zugrăvit în Biblie ca fiind oarecum mai puțin corupt de apostazie. În afară de încercarea singulară a lui Ozia de a acționa ca mare-preot (2 Cron. 26:16–21), el este înfățișat ca un rege credincios. Și situația aceasta putea doar să sporească automulțumirea spirituală a iudeilor, când se comparau cu rudele lor „nelegiuite” din Israel.

Trebuie să spunem acum ceva despre natura apostaziei în care au căzut Israel și apoi Iuda. Ea este satiric definită în Osea (cap. 1–3) și Ezechiel (cap. 16 și 23) ca prostituție, autoînjosirea cu amanți demni de dispreț, pentru bani<sup>5</sup>. Pentru poporul evreu, asta însemna „a-L uita pe Dumnezeu” (Deut. 8:11), adică a abandona credința și ascultarea lor exclusivă de El și a le sluji altor dumnezei, mai ales celor care reprezentau puterea și fertilitatea. O asemenea renegare era însoțită, de asemenea, de abuzarea celor mai slabi, deoarece scopul principal a devenit acum satisfacerea nevoilor personale prin manipularea situației. Astfel, pentru profeti, idolatria, adulterul și asuprirea sunt întotdeauna indisolubil legate.

Automulțumirea evreilor a fost zdrobită curând după urcarea pe tron a regelui asirian Tiglat-Pileser III, în 745, deoarece a devenit foarte repede evident că perioada de slăbire asiriană se sfârșise. Foarte curând Pul (probabil numele lui

New York, Abingdon, 1915; H.W.F. Saggs, *The Greatness That Was Babylon*, Londra, Sidgwick and Jackson, 1962, p. 105–153.

<sup>5</sup> Vezi J. Oswalt, „Prostitution”, *ZPEB*, vol. IV, p. 910–912.

personal, 2 Împ. 15:19) și-a stabilit ascendența asupra fostelor teritorii asiriene și a dat de înțeles că aștepta să-și extindă stăpânirea cât mai departe cu putință.

Mai întâi Israelul și apoi Iuda s-au situat direct în calea acestei expansiuni, iar Menahem, regele lui Israel între 752 și 741 î.Cr., a fost în postura de a plăti tribut Asiriei aproape imediat (2 Împ. 15:19–20). Dar tributul era doar un aperitiv pentru leul asirian. Cu ceva timp înainte de 731, el s-a întors, de data aceasta ca să înghită toată regiunea Galileei, la nord de Valea Izreel (2 Împ. 15:29).

Când a văzut Iuda presiunea crescândă asupra Israelului din nord, a convocat curtea pentru a lua o decizie strategică dificilă. Iuda trebuia oare să fie pro-Asiria sau anti-Asiria? Niciuna dintre opțiuni nu era mulțumitoare, dar prima avea unele puncte atractive. Încă de la divizarea regatului lui Solomon, după moartea lui, Iuda fusese inferioară lui Israel ca teritoriu, bogăție, putere militară și influență. A existat o tensiune aproape permanentă între cele două regate, care a răbufnit uneori în războaie fâțișe, Iuda fiind aproape invariabil umilit. Dar dacă Asiria ar fi pus la colț Israelul sau l-ar fi nimicit total, Iuda ar ieși învingător. Mai mult, dacă Iuda s-ar fi aliat la timp cu Asiria, nu când ar fi fost nevoit, Asiria l-ar fi lăsat în pace pe Iuda, ca aliat loial.

Astfel se pare că odată cu urcarea pe tronul lui Iuda a lui Ahaz, în 735 î.Cr., a fost adoptată o nouă politică străină pro-asiriană<sup>6</sup>. Acest lucru ar explica de ce regele Peah al lui Israel și regele Rețin al Damascului au pornit un atac împotriva lui Iuda, în 735 (2 Împ. 16:5; 2 Cron. 28:5–15). Este posibil, de asemenea, ca acest atac să fi fost coordonat cu altul din sud, deoarece ni se relatează, de asemenea, că edomiții și filistenii au făcut incursiuni în teritoriul lui Iuda în acest timp (2 Împ. 16:6; 2 Cron. 28:16–18). Este mai probabil ca cei doi vecini, știind că toate trupele iudaice erau concentrate în nord, pentru a face față amenințării de acolo, pur și simplu au profitat de situație.

În orice caz, Ahaz și curtea lui regală erau îngroziți de amenințarea siro-israelită (Is. 7:2) și au cerut ajutorul lui Tiglat-Pileser (2 Împ. 16:7–9). Aceste evenimente au oferit catalizatorul primei mari etape a lucrării lui Isaia. Din punctul lui de vedere, Iuda n-ar trebui să fie nici pro-asirian, nici anti-asirian, ci pro-Dumnezeu! El l-a văzut pe Iuda abătându-se de la încrederea în Dumnezeu și ajungând prins în capcanele pompei, politicii și puterii umane (Is. 1:21–23; 2:12–17). Toate acestea puteau conduce doar la aceeași apostazie care prindea acum ca într-o plasă Israelul (2 Împ. 16:3–4). Mai mult, Isaia a văzut cu profetică claritate că Asiria nu era prieten cu Iuda. Cuceritorii vor lua tot ce va da Iuda de bunăvoie, iar restul îl va lua cu forța (Is. 8:5–8). Perspectiva ca Iuda să ceară Asiriei ajutor împotriva lui Israel, la drept vorbind să *plătească* pentru ajutor, semăna foarte

<sup>6</sup> Acest lucru poate fi susținut cu și mai multă certitudine dacă, așa cum afirmă E.R. Thiele, Ahaz a fost coregent cu Iotam, care încă trăia (până în 731), *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings*, ediție revizuită, Grand Rapids, Eerdmans, 1965, p. 127–128, 131. Aceasta sugerează că partida pro-asiriană i l-a impus cu forța pe Ahaz tatălui său.

bine cu cea a unui șoarece care îi cere ajutor unei pisici împotriva altui șoarece. Într-o asemenea înțelegere, numai pisica putea fi câștigătoarea.

Totuși, Ahaz nu s-a abătut de la calea aleasă și, în final, când Tiglat-Pileser l-a detronat pe Pecah și a nimicit Damascul (723 î.Cr.), Ahaz a fost somat să se prezinte înaintea lui în cetatea ruinată, pentru a consimți acolo un tratat care-l lega și mai mult și care solicita recunoașterea dumnezeilor asirieni (2 Împ. 16:10–16; cf., de asemenea, 2 Cron. 28:20–21)<sup>7</sup>. În opinia lui Isaia (7:14–16), ironia acestei situații este că răgazul pe care Ahaz l-a obținut prin acest tratat l-ar fi avut oricum.

Tiglat-Pileser III a murit în 727, neîndoielnic spre bucuria generală a națiunilor subjugate, aprinsă de speranța că odată cu moartea lui își vor scutura jugurile (cf. Is. 14). Imediat au izbucnit câteva răscoale, una dintre ele condusă de fostul vasal asirian, regele israelit Iosia. Din nefericire pentru Iosia și pentru ce a mai rămas din Israel, speranțele lor au fost spulberate. Deși Salmaneser nu urma să fie regele care fusese Tiglat-Pileser, el totuși a dus la bun sfârșit cu iuțea chestiunile de stat. Până în 724 își pusese destul de bine în siguranță imperiul la est pentru a se mai întoarce o dată spre vest, unde a asediat Samaria. În cursul următorilor trei ani, locuitorii acestei cetăți au avut parte de toate ororile asediului atât de expresiv zugrăvite în 2 Împărați 6:24–29. Uneori, o cetate putea spera că le va supraviețui asediatorilor ei, crezând că o întorsătură a evenimentelor în altă parte a lumii ar putea obliga trupele asediatoare să se retragă. Nu acesta va fi cazul Samariei, al cărei păcat era prea greu. Previziunile lui Amos (3:9–11) și Osea (8:5–6; 14:1 [rom. 13:16]) cu vreo cincizeci de ani înainte au devenit realitate prin răzbunarea din 721 î.Cr.

Cu puțin înainte sau cu puțin după căderea Samariei, Salmaneser a murit și a fost succedat de un om pe nume Sargon<sup>8</sup>. Agitația a izbucnit din nou în tot imperiul. Un punct de conflict major era Babilonul, unde se afirma un om din Haldea, extrema sudică a Mesopotamiei. Numele acestui om era Marduk-Apal-Iddina (în Biblie, Merodac-Baladan, 2 Împ. 20:12; Is. 39:1). Dar Sargon nu a fost în stare să rezolve problema aceasta în mod decisiv, din pricina unor probleme chiar mai grave în nord, în regiunea din jurul Lacului Van, pe care asirienii îl numeau Urartu<sup>9</sup>. Cu excepția unui raid represiv foarte eficient care s-a extins din

<sup>7</sup> Nu este clar dacă teritoriul galileean menționat mai sus a fost luat în acest timp sau mai devreme. Cei mai mulți specialiști consideră că acesta a fost timpul; cf. Bright, *History*, p. 274; Y. Aharoni, *The Macmillan Bible Atlas*, New York, Macmillan, 1968, p. 147–148 etc.

<sup>8</sup> Biblia arată că Salmaneser a luat cetatea (2 Împ. 17:3–7 îl numește pe Salmaneser la început, dar spune doar că „regele Asiriei” a luat cetatea; de asemenea, 2 Împ. 18:9–10. Totuși, Sargon pretinde s-o fi cucerit (*ARAB*, vol. II, p. 51). Unii consideră acum că Sargon a fost generalul responsabil de asediu (H.W.F. Saggs, *The Greatness That Was Babylon*, p. 111) sau că adevărata cădere a cetății a avut loc cu atât de puțin timp înaintea urcării lui pe tron, încât Sargon și-a revendicat-o (H. Tadmor, *JCS* 12, 1958, p. 37–39).

<sup>9</sup> Este semnificativ că o sursă majoră de neplăceri în Urartu erau mezii. Din acest motiv, S. Erlandsson, *The Burden of Babylon*, ConBOT 4, Lund, Gleerup, p. 160–166, conchide că Isaia (sau un editor ulterior) nu vorbea în capitolul 13 despre căderea Babilonului, din 539, ci despre cea a Asiriei, din timpul lui, folosind Babilonul ca pretext (așa cum autorul Apocalipsei urma

Hamat în Siria de-a lungul Mediteranei până în Gaza, în 721, Sargon a fost ocupat cu Urartu timp de vreo șapte sau opt ani.

În acest timp, atât Babilonul, cât și țările mici imediat la nord de Egipt au avut momente de liniște. În Iuda, regele, deplin sau coregent, era Ezechia<sup>10</sup>. Avându-l pe Ahaz ca tată, venirea lui Ezechia la tron pare să reflecte o schimbare în politica externă a lui Iuda. În timp ce Ahaz fusese pro-asirian convins, Ezechia era anti-asirian convins. Motivul exact pentru această schimbare este neclar; totuși, pare probabil ca eșecul politicii lui Ahaz să fi fost un factor major. Așa cum Isaia prezisese, era evident că Asiria nu intenționa să-și oprească cuceririle la Betel, granița nordică a „aliatului” său Iuda. Astfel trebuie să fi fost evident că singura șansă a lui Iuda era să ia inițiativa și să lupte. Egiptul, simțind respirația fierbinte a cuceritorului, era fără îndoială gata să-i încurajeze pe Iuda și pe vecinii lui într-o asemenea direcție.

Astfel Iuda și-a schimbat dependența de Asiria în dependența de Egipt. Așa cum ne putem imagina, Isaia a disprețuit această ultimă mutare, ca și pe cea inițială și, la drept vorbind, cu și mai multă vehemență (cap. 29–31). Cel puțin Asiria fusese puternică; Egipt nici măcar nu avea putere – el oferea un ajutor pe care nu-l putea acorda (31:1–3) și o speranță pe care o va înșela (cap. 20). Nu este sigur dacă Ezechia a fost inițiatorul acestei politici; Isaia nu-l condamnă niciodată. Totuși, el era cel puțin prizonierul ei.

Biblia îl descrie pe Ezechia ca pe un rege bun, care a căutat să curățe țara de idolatrie și Templul de închinarea păgânizată. De asemenea, el a căutat, conform relatărilor, să reinstituie Legea mozaică (2 Împ. 18:1–6; 2 Cron. 29:1–36) și a fost un conducător dinamic, care a extins granițele regatului său (2 Împ. 18:8). Unul dintre cele mai interesante eforturi ale sale a fost încercarea de a atrage oameni din Israel (acum un teritoriu asirian) înapoi pe orbita Ierusalimului, invitându-i la un Paște a cărui dată a fost schimbată pentru a coincide cu data care fusese folosită în nord (2 Cron. 30:1–5, 10–11). Evident, acest lucru nu a avut succes, dar ne dă unele indicii asupra viziunii lui Ezechia.

Nu este clar în ce măsură Ezechia a fost participant la confederația formată împotriva asirienilor din 715 până în 713 î.Cr. de către filistenii și alții din zona sudică a Siriei (Is. 14:28–31; 17:14; 20:1–6). Faptul că n-au fost luate niciun fel de măsuri punitive de către asirieni poate sugera că el n-a fost implicat. În orice caz, încercarea a fost din start sortită eșecului. Sargon obținuse o victorie decisivă împotriva Urartului în 714 și mergea din putere în putere. E posibil ca nu el însuși să fi condus armata (Is. 20:1), în ciuda a ceea ce pretinde în analele lui<sup>11</sup>. În orice caz, Așdod, cetatea filisteană care era liderul confederației, a fost luată și nimicită, iar liderul ei, care fugise în Egipt pentru azil, i-a fost predat Asiriei. Asta era încrederea în egipteni!

să-l folosească mai târziu pentru Roma). Vezi comentariul capitolului 13. În orice caz, este semnificativ faptul că puterea distructivă a mezilor nu îi era necunoscută lui Isaia.

<sup>10</sup> Vezi comentariul la 38:1 și notele aferente.

<sup>11</sup> ARAB, vol. II, p. 62, 63; ANET, p. 286–287.

Sargon era acum în poziția de a-și scoate ghimpele, care era Babilonul, din coastă. Toți ceilalți vechi dușmani erau fie înfrânți, fie inactivi, iar puterea lui creștea. Astfel, în 710 el a pornit o campanie zdrobitoare împotriva lui Merodac-Baladan și l-a înfrânt definitiv. Ca rezultat, Sargon a atins o culme a stăpânirii lumii pe care niciunul dintre predecesorii lui n-o cunoscuse. Pretutindeni dușmanii lui zăceau zdrobiți la picioarele lui. Astfel nu este de mirare că în inscripțiile exagerate din noua cetate pe care a întemeiat-o în onoarea sa (Dur-Sharrukin, „muntele lui Sargon”) el se profilează ca domn al universului<sup>12</sup>. Și alții au pretins acest nume înaintea lui, dar nimeni care să fi avut atâtea motive. Mai mult decât pentru oricine, mândria lui se potrivește descrierii din Isaia 14.

Dar Sargon se potrivește și în altă privință acestui capitol. Căci în mai puțin de un an după dedicarea palatului din Dur-Sharrukin, din 706, Sargon a suferit o soartă necunoscută monarhilor asirieni: el a fost ucis pe câmpul de luptă. Misterul învăluie acest eveniment, dar este clar că el a fost perceput drept cea mai înjositoare dizgrație<sup>13</sup>. Dur-Sharrukin a fost curând părăsit și toată slava lui Sargon a fost uitată. Cum au căzut vitejii!

Inimile celor asupriți de Asiria s-au înviorat și răzcoalele au izbucnit din nou. Sargon murise; poate că succesorul lui va fi un om slab. În Babilon, Merodac-Baladan, veșnic aprig luptător, a apărut din nou. Nu este clar dacă în acest timp sau cândva înainte de 710 solii lui îl vizitaseră pe Ezechia (Is. 39:1). Oricare ar fi fost timpul, scopul lor a fost același: să încurajeze pe un confrate adversar al mașinii de război asiriene.

Dintr-un motiv sau altul, de data asta Ezechia a mușcat din momeală. El a devenit forța motrice într-o nouă coaliție formată din Filistia, Iuda, Edom și Moab. Filistenii au fost evident rezervați față de această coalizare, drept urmare, adoptând exact aceeași politică pe care Israel și Siria au încercat-o împotriva lui Iuda, cu 30 de ani în urmă, Ezechia i-a atacat, l-a detronat pe rege și a numit un om care să asculte ordinele lui. În spatele acestei politici se poate repera mâna Egiptului, care promite ajutor și sprijin. Isaia s-a opus cu înverșunare întregului procedeu: Egiptul era mai mult decât nefolositor, iar Asiria putea fi lăsată pe mâna lui Dumnezeu. Politica secretă și complotarea erau un afront nerușinat la adresa lui Dumnezeu, care putea aduce numai nenorocire (cf. 22:5–14; 29:15–16; 30:1–18).

Isaia avea foarte mare dreptate. Sanherib era un lider cel puțin la fel de eficient ca Sargon și el clădea pe cuceririle extensive ale celor cincisprezece ani precedenți. Astfel, în campaniile din primii lui trei ani, Sanherib a înfrânt crunt Babilonul, și-a reasigurat granița estică și a ajuns la porțile Ierusalimului. Destinul pe care Isaia l-a prezis în 735 se împlinea; potopul asirian se ridicase până la gâtul lui Iuda.

<sup>12</sup> ARAB, vol. II, p. 53.

<sup>13</sup> De observat că, spre deosebire de majoritatea celorlalți monarhi asirieni, Sanherib nu-l numește pe tatăl său (de exemplu, ARAB, vol. II, p. 115–116, 203). Saggs nu este de aceeași părere (*Greatness*, p. 118).

Evenimentele din cea de-a treia campanie a lui Sanherib sunt destul de clare<sup>14</sup>. Armata asiriană a înaintat de-a lungul coastei mediteraneene până la Tir. Cetatea a fost cucerită după ce regele ei fugise în Cipru și un nou vasal a fost așezat pe tron. Distrugerea ei a fost atât de gravă, încât Tirul n-a mai putut să-și redobândească niciodată supremația (cf. Is. 23). Odată Tirul cucerit, multe dintre națiunile vecine au capitulat și calea era deschisă pentru ca Sanherib să atace cetățile filistene Ecron și Ascalon. Se poate ca Ecron să fi fost un partener încăpățânat din confederație, din moment ce regele lui, Padi, era ținut sub pază în Ierusalim. Totuși, atât Ecronul, cât și Ascalonul au resimțit puterea distrugătoare a Asiriei și curând au căzut. Atunci Sanherib, după câte se pare, a început să se deplaseze în interiorul țării și să distrugă sistematic cetățile de frontieră ale lui Iuda situate în ținutul deluros (Șefela) dintre Câmpia Filisteană și lanțul muntos central (2 Împ. 18:13). Cea mai importantă dintre aceste cetăți era Lachiș, pe care diferiți cuceritori ai Canaanului o folosiseră ca fortăreață secole în șir. Foarte interesant, Sanherib nu a consemnat atacul asupra Lachișului în anele lui, dar a pus să se facă pentru palatul lui din Ninive o serie de basoreliefuri comemorative care celebrau căderea acestei faimoase cetăți<sup>15</sup>.

Nu este sigur când anume s-au ridicat aliații egipteni ai lui Ezechia împotriva asirienilor la Eltekeh<sup>16</sup>. Sanherib relatează că acest lucru s-a petrecut înainte de atacurile asupra Ecronului și Ascalonului. Totuși, așa cum a arătat Bright<sup>17</sup>, vorbirea lui Rabșache din afara Ierusalimului (Is. 36:1–20), ținută în timpul asedierii Lachișului, pare să sugereze că iudeii se încredeau încă în ajutorul egiptean. O asemenea încredere ar fi inexplicabilă dacă egiptenii ar fi suferit deja înfrângerea. Mai mult, Isaia 37:9 relatează că Sanherib era preocupat de un posibil atac egiptean și astfel a scris o scrisoare în urma vizitei lui Rabșache. Astfel, lupta trebuie să fi avut loc după vizita lui Rabșache și căderea Lachișului<sup>18</sup>.

<sup>14</sup> ANET, p. 287–288.

<sup>15</sup> ANEP, nr. 371–374.

<sup>16</sup> Situat în câmpia de coastă la aproximativ 64 de kilometri nord-vest de Ierusalim și la 16 km nord-vest de Ecron.

<sup>17</sup> Bright, *History*, p. 304.

<sup>18</sup> Aceasta nu este nicidecum singura alternativă. Alta este, firește, aceea că relatarea biblică nu este un document istoric credibil, fiind fie ficțiune de la un capăt la celălalt, fie în așa fel distorsionată încât nu îi este de niciun folos reconstrucției istorice. Totuși, referirea la asediul Lachișului, care a fost cunoscută numai din Biblie până la descoperirea basoreliefurilor lui Sanherib, pune sub semnul întrebării acest punct de vedere (cf. Bright, *History*, p. 300–311). A treia alternativă este că egiptenii n-au suferit o înfrângere atât de categorică la Eltekeh precum ar vrea Sanherib să creadă cititorii săi și, de fapt, se regroupaseră pentru un alt atac. Deși această teorie nu este imposibilă, ea nu este relatată în literatură și atribuie o tenacitate foarte improprie Egiptului din acel timp. Totuși cea mai convingătoare alternativă este propusă de Bright, care susține că Biblia a combinat relatările despre două atacuri ale lui Sanherib asupra lui Iuda, unul în 701 î.Cr. și altul nu cu mult timp înainte de asasinarea lui (cf. Is. 37:37–38), în 686 î.Cr. Unul dintre argumentele lui Bright în favoarea acestei teorii este acela că Tirhaca, menționat în Isaia 37:9, nu pare să fi ajuns rege decât după 690. Însă cercetătorii n-au fost prea impresionați; cei de stânga au respins-o ca o mărturie în plus că Biblia nu este de încredere, iar cei de dreapta au

Cercetătorii au opinii foarte diferite cu privire la ceea ce s-a petrecut în continuare. Toți sunt de acord că Ezechia plătea lui Sanherib un tribut foarte mare și că împăratul asirian s-a întors acasă, laudându-se că l-a înțărucit pe Ezechia „ca o pasăre în colivie”. Totuși, dincolo de povara mare a tributului, el a lăsat intactă ceea ce părea a fi principala cetate a confederației și în siguranță pe tronul său pe unul dintre principalii instigatori ai răscoalei. Purtarea aceasta nu este câtuși de puțin compatibilă cu politica asiriană sau cu purtarea lui Sanherib în această campanie. Dacă era vreo cetate care trebuia nimicită și vreun rege care trebuia detronat, trebuiau să fie Ierusalimul și Ezechia. O sugestie neconvingătoare, un argument al tăcerii, este că ceva s-a întâmplat în altă parte a imperiului care l-a făcut pe Sanherib să plece înainte să-și fi terminat treaba. Dar explicația biblică este cel puțin la fel de plauzibilă: a plagă a decimat armata asiriană și a forțat îndepărtarea grăbită a generalului ei. Că Sanherib nu a menționat un astfel de dezastru este întru totul caracteristic tonului adulator al anelelor asiriene în general. Mai mult, veridicitatea teologiei cărții Isaia (vezi mai jos) depinde într-o mare măsură de veridicitatea acestei relatări. Ea este cu adevărat proba maximă a înțelepciunii de a te încrede în Dumnezeu.

Ținând seama de cele de mai sus, modul în care s-au petrecut evenimentele pare să fie următorul: Când s-a văzut clar că Lachișul va cădea și din moment ce ajutorul egiptean încă întârzia, Ezechia a trimis tribut lui Sanherib, încercând să-l mituiască. Cu toate acestea, ofițerul asirian a apărut la porți și a cerut capitularea totală cu deportarea ulterioară (Is. 36:16–18). Acționând pe baza încurajării lui Isaia, Ezechia a refuzat să facă asta. Când Rabșache și forțele lui de securitate s-au retras la Libna, unde Sanherib se pregătea pentru amenințarea egipteană, în Ierusalim trebuie să fi fost o bucurie generală (Is. 22:1–14?). Dar bucuria a fost de scurtă durată, deoarece chiar înainte de a-i expedia pe egipteni, Sanherib a trimis o scrisoare lui Ezechia prin care își reafirma pretențiile<sup>19</sup>. Impactul asupra lui Ezechia era predictibil: el era disperat. Dar, în strâmtorarea lui, s-a întors către Dumnezeu și a primit un cuvânt că nu avea nimic de ce să se teamă. O tradiție egipteană relatată de Herodot (ii, 141) pare să indice că aceste cuvinte ale lui Isaia s-au dovedit adevărate. Armata asiriană nu a ajuns niciodată să asedieze Ierusalimul. În schimb, și-a găsit sfârșitul în timp ce urmărea armata egipteană undeva la granița de nord a Egiptului. Foarte interesant, deși Sanherib a mai trăit nouăsprezece ani, nu a mai pornit niciodată o mare campanie în vest.

---

arătat că Tirhaca era fratele monarhului care domnea în 701 și ar fi fost un posibil candidat la conducerea armatei. În orice caz, teoria celor două atacuri nu a primit, poate din păcate, prea multă atenție din partea cercetătorilor. Pentru discuții mai detaliate asupra acestui subiect și a altor subiecte conexe, vezi B. Childs, *Isaiah and the Assyrian Crisis*, SBT 2/3, Londra, SCM; Naperville, Allenson, 1967; R.E. Clements, *Isaiah and the Deliverance of Jerusalem*, JSOTSup 13, JSOT, Sheffield, 1980; J. Bright, *History*, p. 298–309; J.A. Wilson, „Tirhaqah”, *IDB*, vol. IV, 652; L. Wood, *A Survey of Israel's History*, Grand Rapids, Baker, 1970, p. 360, n. 73.

<sup>19</sup> Pentru o discuție asupra teoriei conform căreia capitolele 36 și 37 sunt doar versiuni diferite ale aceluiași eveniment, vezi introducerea la acele capitole, în comentariu.

Așa cum se va observa în plus, mai jos, capitolele 40–66 nu sunt deloc legate de evenimente istorice specifice, cum sunt în special capitolele 6–39. Există câteva explicații posibile pentru acest lucru, dar aici este suficient să observăm fenomenul. Totuși, este posibil să presupunem cu oarecare certitudine perioada generală căreia par să se adreseze aceste capitole. Capitolele 40–55 par să dea speranță unui popor aflat încă în exil, în timp ce capitolele 56–66 par să vorbească unui popor reîntors care se confruntă atât cu probleme vechi, cât și noi.

Multe schimbări dramatice au avut loc în cursul secolului VII, în Orientul Apropiat – nu numai înflorirea Imperiului Asirian sub Esarhaddon și Așurbanipal, dar și nimicirea promptă și definitivă a imperiului în decursul a douăzeci de ani de la moartea lui Așurbanipal. Babilonul a fost pustiit și prădat în ceea ce Sanherib a sperat să fie „soluția finală” pentru problemele persistente de acolo, dar Babilonul a succedat, de asemenea, pe Ninive ca cetate guvernatoare a imperiului mondial în 605 î.Cr. Secolul acesta, de asemenea, a văzut începutul clar al deplasării influenței din centrul Orientului Apropiat către sud și est, unde va rămâne timp de vreo trei sute de ani.

Pentru scopurile noastre aici este suficient să spunem că o coaliție a Babilonului și Medo-Persiei (mezii fiind un grup mai nordic, iar persanii, un grup mai sudic, din regiunea muntoasă de la est de Mesopotamia) s-a format pentru a răsturna Imperiul Asirian sau rămășițele lui, în 609. La început, babilonienii au fost figura dominantă a alianței. Astfel, ei au luat părțile sudice, mai bogate, din cadavrul Asiriei, în timp ce mezii au luat părțile nordice, mai răzlețite.

Dar, într-un fel, imperiul neobabilonian (650–539 î.Cr.) a fost doar un scurt, strălucitor interludiu într-o mișcare mult mai mare, cea medo-persană. Căci este evident că aceste popoare n-au avut niciodată de gând să se mulțumească doar cu rămășițele prăzilor asiriene, nici nu intenționau să aibă o porție mai mare – ele urmăreau să aibă totul. Astfel, ei doar au așteptat, de-a lungul domniilor puternicului monarh babilonian Nebucadnețar și ale succesorilor lui din ce în ce mai slabi, momentul când au fost gata să acționeze. În 539 î.Cr., ei au inaugurat ceea ce este cunoscut drept Imperiul Persan.

Dar exilul lui Iuda s-a limitat la acel scurt, strălucitor interludiu al ascendenței politice a Babilonului. Neîndoielnic, totuși, iudeii nu l-au găsit strălucitor. Deoarece poporul fusese atât de convins că era preferatul Stăpânului divin, profeții au ajuns la disperare încercând să-i convingă să realizeze măcar o dată pericolul în care erau (de observat Ezech. 1–30). Astfel, ultima lovitură, nimicirea Ierusalimului în 586 î.Cr., a căzut cu o forță zdrobitoare. Pe lângă asta, Babilonul a continuat politica de deportare asiriană, prin care conducerea unei națiuni cucerite era exilată într-o țară îndepărtată unde va fi mai puțin tentată să instige la rebeliune dintr-o fervoare naționalistă. În locul lor vor fi aduși oameni de poziție mai docilă, asimilați, oameni care nu vor avea niciun interes

pentru libertatea acestui loc nou unde trăiau din întâmplare. O astfel de deportare a iudeilor a avut loc cel puțin o dată înainte de 586 î.Cr., în 598 î.Cr. (2 Împ. 24:8–17). Apoi odată cu nimicirea Ierusalimului, ea a avut loc din nou cu mai multă severitate (2 Împ. 25:8–21).

Ca rezultat al acestor nenorociri, mulți au ajuns la concluzia că credința lor fusese o farsă, în timp ce alții, convinși că Dumnezeu era destul de real, au conchis că El îi abandonase. Astfel ei erau în pericolul de a cădea pradă atractivelor religii babiloniene și pierderii existenței lor ca popor, să nu mai fie mijlocul prin care revelarea de Sine a lui Dumnezeu putea veni în lume.

Capitolele 40–55 din Isaia abordează direct această situație, spunându-i poporului că Dumnezeu nu numai că nu i-a abandonat, dar a și ales în mod special ca prin ei să-și demonstreze superioritatea asupra zeităților babiloniene. Superioritatea aceasta se va vedea în capacitatea Lui de a-i nimici pe idolii aceia, de a răscumpăra poporul din păcatele lui și de a-l aduce înapoi în țara lor. Cu alte cuvinte, așa cum se puteau încrede în Dumnezeu și ar fi trebuit să se încreadă în El în timpul crizei asiriene, la fel ei pot avea încredere în El într-o nouă eră cu noi probleme.

Așa cum s-a constatat, promisiunea aceasta, ca și cele anterioare, s-a dovedit într-un tot demn de încredere. Chiar dacă nicio altă națiune nu s-a mai întors vreodată din exil, o altă schimbare copleșitoare a avut loc, produsă de un om pe care compilatorii cărții ne fac să credem că a fost numit în avans prin profeția predictivă. Omul acesta a fost primul împărat persan, Cyrus. În fine, în 539 î.Cr. venise timpul ca medo-persanii să finalizeze cucerirea pe care o începuseră cu șaptezeci de ani mai înainte. Atunci ei avuseseră nevoie de ajutorul Babilonului. Acum nu mai aveau nevoie de acel ajutor, iar, în evenimentele dramatice zugrăvite în Daniel 5, ei s-au năpustit asupra Babilonului și au pus capăt imperiului neo-babilonian.

Cirus a implementat o nouă politică străină. Persanii s-au gândit că este la fel de probabil ca poporul să asculte de un cuceritor pe care-l plac ca și de unul pe care-l urăsc. Astfel, el a inversat total politica anterioară, îngăduindu-le exilaților dreptul să se întoarcă acasă și oferindu-le fonduri imperiale pentru rezidirea altarelor naționale (Ezra 1:1–4; ANET, p. 316). În această, privință el a dat un dinamism considerabil tendințelor sincretiste care erau deja la lucru în religiile din Orientul Apropiat și care se vor accelera în secolele viitoare. Unii ar putea să-l numească pe marele dumnezeu Marduk, alții Așur, alții Bel, alții Amon-Re, alții Iahve, dar cu siguranță toți erau manifestări ale Celui Unic. Acestei idei cartea lui Isaia îi răspunde cu un „nu” răsunător! Trebuie să observăm textul din Isaia 45:4–5\*: „Eu ți-am dat numele, deși tu nu Mă cunoșteai. Eu sunt Domnul, și nu mai este niciunul; în afară de Mine nu este Dumnezeu. Eu te voi încinge, chiar dacă nu Mă cunoști, ca oamenii să știe de la răsărit până la apus, că în afară de Mine nu este nimeni.” (\*Vezi și versiunile D. Cornilescu, NTR și alte versiuni în limba română, n.ed.)

Perioada oficială a exilului s-a încheiat cândva nu mult după decretul lui Cyrus din 539 î.Cr., când un grup de iudei zeloși, conduși de un descendent din linia regală pe nume Zorobabel și de marele-preot Iosua (Ezra 2:1–2; 3:1) și-au început lunga călătorie înapoi spre Iuda și Ierusalim. Conform Ezra 2:64–65, aproximativ 50 000 de oameni au pornit pe drumul de întoarcere. Este probabil ca mulți dintre aceștia să fi fost cuprinși de o viziune idealistă a „țării promise” și de o intenție de a curăța religia lor de acele erori care-i aduseseră la început în exil. Fără o astfel de viziune, este greu să ne imaginăm de ce și-ar fi lăsat ei casele și afacerile din Babilon, pornind într-o călătorie atât de dificilă.

Din păcate, realitatea era de așa natură că toate viziunile s-au năruit destul de repede. Cei întorși nu au fost întâmpinați cu brațele deschise de către urmașii celor care fuseseră lăsați în țară. În schimb au fost tratați cu ostilitate și suspiciune. Lucrarea la cel de-al doilea Templu, începută în sunet de trâmbiță, a fost curând abandonată, pe măsură ce lucrătorii și-au pierdut interesul și s-au rezentat doar la sarcina de a supraviețui. Abia după vreo douăzeci de ani profeții Hagai și Zaharia au putut să stârnească destul interes, credință și vinovăție ca să facă lucrarea să meargă din nou. În cele din urmă, în 516 î.Cr., clădirea a fost terminată. Dar ea nu egala Templul lui Solomon și niciodată n-a captivat imaginația poporului evreu cum o făcuse primul Templu. Mai mult, se pare că eforturile lui Hagai și ale lui Zaharia n-au fost foarte eficiente dincolo de faptul că au ajutat la finalizarea Templului, deoarece, când Ezra și Neemia au apărut pe scenă, peste vreo șaptezeci și cinci de ani, ei au găsit atât viața religioasă, cât și viața civilă într-un foarte mare declin. Totuși, sub conducerea lui Ezra și a lui Neemia, poporul a recâștigat un sentiment de identitate națională ca popor al lui Dumnezeu. Ca urmare, iudeii care fuseseră la un pas de a fi absorbiți de cultura înconjurătoare au putut găsi energia și direcția de a se menține ca popor distinct<sup>20</sup>.

În cursul acestei perioade atât datele istorice, cât și cele religioase sunt puține. Știm, bineînțeles, că Iuda era o unitate politică subordonată Imperiului Persan, funcționând ca parte a satrapiei a cincea, care se numea „Dincolo de Râu”. Râul în cazul acesta era Eufratul, iar regiunea pare să fi inclus toată coasta răsăriteană a Mediteranei care s-ar numi astăzi Siro-Palestina. Nu este foarte sigur unde era situată cetatea capitală a acestei satrapii. Cel mai probabil era Damascul. Sub satrap erau guvernatorii locali, după cum indică Ezra 4:17, unde guvernatorul este în Samaria, și Neemia 5:15, unde Neemia este numit guvernator al lui Iuda.

<sup>20</sup> Câteva cărți utile despre restaurare și întoarcere (perioada celui de-al doilea Templu) sunt: E. Bickerman, *From Ezra to the Last of the Maccabees*, New York, 1962; D. Gowan, *Bridge Between the Testaments. A Reappraisal of Judaism from the Exile to the Birth of Christianity*, Pittsburgh Theological Monograph Series 14, Pittsburgh, Pickwick, 1976; L. Rost, *Judaism Outside the Hebrew Canon*, trad. D.E. Green, Nashville, Abingdon, 1976; D.S. Russell, *Between the Testaments*, ediție revizuită, Londra, SCM; Philadelphia, Fortress, 1965.

Folosind cărțile biblice pe care le avem din acel timp (Hagai, Zaharia, Ezra, Neemia, Maleahi), se pot schița unele tablouri despre viața religioasă a lui Iuda din acea perioadă. În general, pot fi identificate trei grupuri de oameni: cei profund preocupați de Dumnezeu și de relația lui Iuda cu El; cei care erau preocupați de religie; și cei cărora nu prea le păsa nici de una, nici de alta. În acest grup din urmă erau cei care nu vedeau niciun rost pentru păstrarea vreunei distincții între ei și vecinii lor. Astfel căsniciile mixte și delăsarea cu privire la legea ceremonială erau probleme grave (Ezra 9; Neem. 13; Mal. 1–2), mai ales din cauză că acest al treilea grup pare să fi fost cel mai numeros<sup>21</sup>.

În general, Isaia 56–66 corespunde tabloului de mai sus. Capitolele dezaprobașu automulțumirea, afirmând că un străin sau un eunuc care-L slujește cu credincioșie din inimă pe Dumnezeu este un mai bun iudeu decât cel cu spișă de neam perfectă, dar a căror relație cu Dumnezeu este în cel mai bun caz de formă. O altă temă care, ca și cea precedentă, ilustrează un contrast este incapacitatea oamenilor de a realiza mântuirea promisă, față de capacitatea totală a lui Dumnezeu de a o face prin Duhul Său. Astfel, în timp ce capitolele 40–55 vorbesc despre speranță pentru un popor care se teme că este părășit, capitolele 56–66 reclamă o dreptate îndeplinită de la un popor care, datorită poziției sale, a decăzut într-o dependență lipsită de griji.

### III. UNITATEA COMPOZIȚIEI

Alături de ceea ce este cunoscută ca teoria JEDP a originii Pentateuhului, teoria paternității multiple a cărții Isaia este astăzi una dintre cele mai universal acceptate dogme ale criticii biblice superioare<sup>22</sup>. Teoria aceasta se bazează foarte mult pe ceea ce se consideră a fi o lipsă de unitate a compoziției. Că cele trei secțiuni principale ale cărții diferă semnificativ nu poate fi negat. Un novice în ale Bibliei cu puțin spirit de observație poate sesiza modificarea de ton și de direcție din capitolul 40, dar e nevoie de ceva mai multă perspicacitate pentru a detecta o modificare similară în capitolul 56. Studiile mai aprofundate arată că un anumit

<sup>21</sup> Paul Hanson a promovat teoria conform căreia viața religioasă din perioada restaurării a fost dominată de o luptă între discipolii „vizionari” ai lui „Isaia II” și discipolii „sistemului”, ai lui Ezechiel. Din această perspectivă, Hanson a reorganizat conținutul lui Isaia 56–66 pentru a reflecta ceea ce el credea că era ordinea lor originală. Principiul de organizare pe care el îl folosește este presupusa dezvoltare a conflictului. În cele din urmă, „sistemul” a câștigat, iar „vizionarii”, privați de influență reală în viața oficială a națiunii, au recurs la scrieri pe care Hanson le numește proto-apocaliptice. Vezi *Down of Apocalyptic*, Philadelphia, Fortress, 1975. Vezi următoarea secțiune pentru o discuție mai amplă.

<sup>22</sup> O prezentare succintă și echilibrată a istoriei acestei teme se găsește în B.S. Childs, *Introduction to the Old Testament as Scripture*, Fortress, Philadelphia, 1979, p. 316–318.